

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 40.

Marti 4. Optombre

1860.

Lips'a sinódeloru.

Dreptatea e un'a, si ea nu se póte pronuncia numai in un'a forma despre unulu si acelasiu ob-
jetu; ea nu sufero neci un'a gradatiune: precum
neci aceia care a resadit'o in anim'a muritoriloru.
— Altumintrea sta lucrulu cu parerile: ele potu fi
diferite precum a fostu deosebitu punctulu de ve-
dere, din care a cintatu judecatoriulu perspectiv'a
s'a asupra obiectului luat la desbatere. — De vreo
doi trei ani incóce, multe pareri din cereri prece-
puti esite au figuratu in colónele acestui organu de
imprumutata impartasire a ideiloru filoru natiunei
romane, — despre lips'a tenerii sinodeloru diece-
sane si provinciale in ierarchia greco-unita roma-
na; si tóte aceste pareri pe motive practice basate,
au ramas, ca si multe altele acelor cordati, pia
desideria! — Se 'mi fie si mie ertatu, ca unui fiu
a S. beserici greco-unite a-mi scambá nescari idei,
cu frati mei conationali, despre lips'a sinódeloru.
— Neci a invatiá, neci a capacita voiescu prin cele
scriinde, ci singuru dorescu a sterna vreo autorita-
te mai impuetóre, séu un'a péna mai versata in
campulu jurnalisticu, ca se demustre apasatórea
lipsa a tenerii sinódeloru in ierarchia nóstra.

Nu numai in dilele nóstre, ci de candu exista
istoria, acestu martoru nepartinitoriu al evenimen-
teloru din deosebite evuri, n'a pututu reusi óresi-
care intreprindere hotaritóre peste sórtea omeni-
mei, spirituala séu materiala, fora de puteri unite.

Cu puteri unite si cointielegere sau gubernatu
precum intregei remnuri civile, asia si imperati'a lui
Christosu cea pamentésca, s. beserica. Ocarmuiri-
le lumesci 'si unescu spiritele si principiele sale

spre gubernarea staturiloru respektive in parlamen-
te, si alte adunari, parte periodice, parte prin lip-
sele giurstariloru domnitóre imperate. — Aseme-
nea si s. beserica dela urdirea ei, incependu dela
celu din teiu sinodu ierosolimitanu, de cate ori i-sa
ivitu diferentie dogmatice séu disciplinare, si de
cate ori au cerutu indigintiele ei interne, séu rela-
tatiunile ei fatia cu staturile politice, s'a coadanatu in
sinóde ecumenice, provinciale, nationale, séu diece-
sane; si cetindu istoria precum a intregii beser-
rici, asia si a deosebitelor ierarchii si diecese, ve-
demu ca sinódele totudeauna au fostu cu efectu
bunu si optatu coronate. — Óre in véculu de fatia
nu militédia aceleasi cause pe lunga teneria sinó-
deloru, carii au fostu si atunci?! Ba putem dice,
fara vatemarea cunoscintiei, ca in trupulu ierarchiei
greco-unite romane se afla mai multe rane, care
singuru in sinóde se potu vindeca.

Aceleasi rane ale indegetá ar fi de prisosu,
candu unulu fiesce-care geme sub usturimea loru.
— Trecundu peste aceste, se vedemu, care este
chianarea ierarchiei, si in deosebi a fiescecaruia
ordinariatu diecesanu? Nemedilocita ocarmuire a
preotimei supuse, precum gremiale, asia si rurale
si medilocita conducere a intregii turme crescinesci.
Spre efectuirea acestei devise sublime e de lipsa:
ca intregulu corpu ierarchicu, incependu dela capu,
adeca metropolitu si episcopi, pene la celu din ur-
ma capelanu, se fie unitu cu acelasiu firu ne'ntre-
ruptu al principiiloru ocarmuitóre, si animatu cu
acelasiu zelu si spiritu intreprinditoriu, pentru
totu ce conduce spre marirea lui Dumnedieu, si
fericitarea neamului omenescu prin religiunea cre-
scinésca. Debye se fie acordu intra tóte strunele
membriloru ierarchiei: ca se produca unu concertu

armoniosu al ocarmuirei, si una prosperare comuna a credintiosiloru supusi.

Bas'a gubernarei besericesci, — afara de s. scriptura, canonele sinódeloru vechi ecumenice, — si praxea in fiecare beserica — precum greca, asia latina — pene acum cu valóre de lege usuata — constitue: Statutele diecesane si ordinatiunile din candu in candu dela respectivele ordinariate stradate

Statutele diecesane unde se potu elabora? In sinódele provinciale si diecesane, cari prin subv-nirea aprobarei prin s. scaunu alu Romei date 'si castiga valóre legala. Statutele séu decisiunile diecesane au cea mai salutará influentia spre gubernarea ori si careia diecese particulare, pentru ca ele sunt in relatiune mai intima cu giurstarile respectivei diecese, si prin punerea loru in viétia se potu adesea mai rapede séu radicalu preveni séu vindeca unele rane spirituale; ele nu potu elude neci una-data canónele cele vechi ecumenice, ci din contra usiurédia particulara si practica loru aplicatiune fiindu pe aceleasi basate. — Óre ierarhia nóstra greco-unita romana, are statute diecesane? Cine le scie, spunane, dar' si aceea: candu, in care sinodu mai de curundu celebratu, si sub care arhieru s'au compusu acele? Atata se scie de comunu; ca avemu pravil'a si unele datini diecesane. Pravila unii abia o cunoscú din nume; altii o sciu póte din firu in peru, dar' n'o urmédie, se nu dicu: nu o respectédia; éra datinele cele vechi pe di ce merge se dau uitarei. Singuru sinódele potu reimprospeta usulu pravilei si al praxei celei vechi in ierarhia nóstra; sinódele ar pune in activitate unele statute diecesane disciplinariae, impregiurari-loru tempului si indigintieloru genului evului nostru propasitoriu mai corespundietóre. — Beserica nóstra ce s'atinge de invatiatura ei cea santa e nestramutavera; si in privintia disciplinei dela strabuni ereditate inca debue se si pastredie originalitatea s'a cu scumpetate; dar' totusi ar fi bine — nu dicu se se stramute — ci se se desvólte unele datini disciplinariae ale nóstre, remanendu liniile fundamentale nevatemala, ca nescari clenodii pretioase ale ierarchiei greco-unite romane. Din contra in dilele nóstre neci datinele vechi se pastrédia, neci alte nóue universale se stabiliédia, ci fiescare 'si compune siesi cynosura. — Dar' óre ritulu nostru

celu orientalu maestosu, si insuflatoriu de respectu — exercédiase pretutindine in tóte diecesele intr'o forma, pene la cea din urma intorsatura? — Avemu noi uniformitate in cantarile besericesci, si tipiculu urmédiase pretutindeuea asemenea?! — — Avemu vestminte uniforme? dupa ce vietuimu intr'unu seclu, candu cu adeveratu: „vestis facit monachum.“

Séu dóra n'ati luatú séma, ca cati preoti, atate uniforme; ba ce'i mai multu neci in corporatiunile cele mai 'nalte besericesci se tiene uniformitatea si armonia estetica in imbracaminte. — Amu avutu noi si una uniforma prescisa dela locurié mai nalte eclesiastice, in sa unii acuma numai jocu 'si batu de elu ca de una ciuha. — Pe lunga tóta miseritatea, ce ne apasa sórtea preotimei gr. unite romane, totusi si prin portulu nostru alesu de celu seculariu, ar debui se dovedimu seculului nostru luminatu, ca suntemu conducatorii unui poporu pe calea civilizatiunei propasitoriu. —

Pentruca se se mantiena ordulu bunu si intr'o casa, e de lipsa ca toti, incependu dela capulu familiei, pene la celu din urma servitoriu, se si cunósca sfera activitatei sale; ce de nu se 'ntempla, tóta cas'a e un'a confusie, si tóta activitatea medulariloru aceeasi familiei e, botedienduo cu terminulu moralistiloru: „labor otiosus“; adeca: candu toti si totudeauna lucra, dar' nimene nu lucra atunci, candu, si aceea ce ar debui se lucre, ar cere lipsele casei. — Ce e de lipsa intr'o casa bine ordinata, nu póte se lipsésca intr'una ierarhie, care ocarmuesce multe casi. — Si anume óre n'a sositu tempulu, ca sa se marginésca si barierele activitatei membriloru ierarchiei romane gr. unite si a dieceselor respective, incependu dela metropoliu si episcopi, pene la celu din urma capelanu, „ca se nu faca neci una data unu membru ierarchicu, aceea ce ar puté face altulu, precum neci aceea ce ar debui se faca altulu. — Tóte gradele ierarchice sunt responsavere archi-pastoriului seu despre faptele loru din oficiu indeplinite; din contra fiescecare gradu ierarchicu debue se aiba desemnata sfer'a, in care exercédia activitatea sua de jure — de si delegatu; si unde pona decurge lucrulu nu se póte mesteca altu gradu, si celu mai naltu anco, numai dupa finirea objetului: ca se

céra séma, ca óre dupo legile vigente s'a pertractatu caus'a. —

(Va urma.)

O scurta ochire asupra insemnatatiloru din Tíer'a Mociloru.

(Incheiere.)

In netedulu siesu alu Gainei si astadi sta masa pre care si a chieituitu prandiulu Maiestatea Sa Imperatorulu Franciscu Iosifu in anulu 1852 calatorindu preste acestu munte, sta si o piramida cladita din pétra cioplita totu in suvenirea calatoriei acestui mare suveranu.

Facundu de aci o cariera de doua óre pre un drumu plinu de trunchiuri sfermati si ramuri ropote, prin snepeni, in care geme insusi ventulu, sosimu la faimosulu munte „Biharea“ *) care ca unu rege 'si redica culmea sa preste toti ceialalti consocii ai sei de prin pregiuru. Aci — e — pare omului ca tóta vegetatea e mórtá, nici pasere sborendu poti vedé necum alta vietate. Padurea de bradu care ii acopere póla dela jumetate in susu incetéasa, si in locul acesta se arata snépanulu bogatu de frupte, inse si acesta ca candu se ar teme de nori si venturi cari persecuati din desertele Ungariei vinu sesi afle locu de asilu aice — dela unu locu se incéta de a se mai intende pre culmea acestui munte. —

Aci — e — „Pétra-Graitoare“ din acarui sinu isvoresce Ariesiulu mare, care apoi la Campeni se unesce cu Ariesiulu micu. Se numesce Pétra-Graitoare pentru resunetulu ce'lu da, unu cuventu— de exemplu: Roma de patru ori curatu 'lu reproduce. —

Aci deosebitu ochii calatoriului si afla vederea cea mai pomposa, in vreme serina se vede Urbea mare, Beiusiulu, catra Banatu, Siria si Aradulu, apoi desertele Ungariei pene candu ochii privitoriului ostenenduse, vederea 'si o perdu in nimicire. Pre aci calatorindu in anulu 1858 renumi-

*) Muntele Biharea are o inaltime de 5860 urme geografice.

tulu literatoru magiaru Mariu Jokai, dice in calatoria sa reproducu in fóia magiara „Vasárnapi Ujság“ „sub acésta stanca (Pétra-Graitoare) jacu osemintele unui teneru poetu alu nostru, asia de parte de patria sa si de ai sei, al carui nume — e Vasvári Pál.“ D. Mariu Jokai din punctu de vedere geograficu a gresitu asemenandu muntele Biharea cu muntele Fontanele— caci Vasvári Pál cadiu in sangerosa batalia dela Fontanele care jace lenga Ojdinu — tare de parte de Biharea — (in anulu 1849). De altumintre „Cuncta licent poetis.“

Coborindune catra nordu din Biharea ajungemu intr' unu altu munte numitu „Calinesa“ unde nu gasimu altuceva de insemnatu de catu unu sanciu care curma muntele in doua. Gatierea acestui sanciu in unu modu de fortificatiune pre acestu teremu, arata se fi fostu unu lucru gigantic; de buna óra in tristulu trecut, candu patria suferea multe necasuri de catra turci si tataru, acestu sanciu in lungime de unu milu si fortificatu dupa arta militare, pre lungulu siesu alu Calinesei serve de aperare.

Despre originea adeverata a acestui sanciu nu se a pastratu nici o traditiune de catra posteritate, destulu ca acum in acestu continentu servesce de otaru intre Transilvania si Ungaria. In tempulu verei din colo de sanciu pascu turme ungurene, candu dincóce ale munteniloru ardeleni.

Dela muntele Calinesa indreptandune cariera inderetru catra satulu Scársiora, — pre o carare angusta care trece priu nisce strimturi asia, catu numai singura o persóna póte se mérga calare — ajungemu la renumita pescere de ghiacia „Ghiaciariulu.“ Pescerea acésta jace in virvulu unui délu pre care stau nisce stanci piezise inaltanduse in mediuloculu unei paduri mare de bradu, ca o masa fara de forma, ce cu atata mai tare casiuna ochiloru cea mai romantica vedere

Sosindu la virvulu acestui délu ni se ivesce numai decatu o genune rotunda in unu coltiu de pétra de varu camu de 9 orgii in aduncime, eara nisce scaricie bine asiediate catra parati coltiului, pre care coborindune ajungemu la fundulu genunei. (Aci si in caldura nadusitóre a lunei lui Iuliu se afla zepada de dieci de ani.) In acestu locu 'lu patrunde pre omu o simtire de totu esttraordinare,

caci simte, ca aerulu e foarte rece, inima incepe a se bate, si plumanile devinu in o necugetata miscare cerendu unu resulu mai desu, ca se p \acute{o} ta tie-ne ecuilibrulu cu aerulu din afara.

Suntemu dar' in fundulu genunei, unde indata privirea se impedece in porta care ne conduce in leuntru pescerei.

P \acute{o} rta ac \acute{e} sta la antaia privire se pare a fi lucrata chiaru de man \acute{a} omen \acute{e} sca. Intrandu in pescere cugeti a fi intrunu piatlu al carui pavimentu e glasia pre care preamblanduse in susu si in josu conducatoriulu se face atentu — se privesci in stenga pescerei. — Aci — e — o prepastie foarte adunca pre carele aruncandu cate unu bo'ovanu, murmu \acute{t} ulu se aude in 20 secunde; — desertendu o pusca s \acute{e} u pistolu asia resunetu se reproduce catu se pare omulu ca d \acute{e} lulu si totu pamentulu se surupa.

Pareti \acute{a} acestei pescere de cristalisatiunile cele de p \acute{e} tra asia luciescu, ca candu ar fi adornati cu cele mai pretioase juvelire.

In dr \acute{e} pta pescerei catra nordu sta a doua odaie, la care ca se poti ajunge far' de periculu conducatoriulu cu securea taia nisce trepte in ghiacia; — sosindu si aci — nimicu gasesci de insemnatu decatu lumina dilei e incetata si cata sa te folosesci cu lumina de rasina a unui stearciu. Coborendute totu mai in josu pre ghiacia, afli si alu treilea odaie a pescerei — o biserica adeverata a naturei—care vedienduo marmuresci. In acestu momentu ti se pare a fi intr'o alta lume, unde insusu natura asia departe de omeni, in unu asia ascunsu incungiuratu de o adunca tacere si a alesu altarulu de adoratiune.

T \acute{o} ta ac \acute{e} sta privelesc \acute{e} la antaia vedere ti se pare a fi chiaru o prefacere magica, pene candu, numai dupa unu tempu mai indelungatu obicinuidute in catuva cu ac \acute{e} sta vedenie te trediesci in vi \acute{e} tia adeverata. Altare, piramide, obelisce, forme de santi, stalpi ca de marmore alba, urne si alte felurite figuri vedi in ac \acute{e} sta adeverata templa a naturei totu din ghiacia.

Cum se form \acute{e} dia acestia in astufeliu de figuri minunate numai dupa ac \acute{e} ia vei sci d \acute{e} ca vei vede, ca piculu carele din steanu incetu incetu cade josu, preste unu minutu iughiacie, prin urmare picurile

aceste cadiendu unulu pre altulu si inghiacendu producu astufeliu de figuri demne de vedere.

Esindu afara din pescera ti ai castigatu celu mai bonu apetitu.

Ghiaciariulu in totu sinulu in tempulu verei se cercet \acute{e} dia de naturalisti din t \acute{o} te partile Europei. —

G. Joa n e t t e m. p.

INTIMPINARE

contra articolului Dlui Bogdan Petriceico
Hasdau *),

Peritau Dacii?

Din Foitia de istoria. (D. St. Dunarei.)

Stimabilulu meu colegu!

Articolulu Dtale, „Perit-au Dacii?“ din foitia ce redigiezi, au facutu o mare impresiune asupra simtiriloru mele de romanu, si inima mi-a impusu datoria de a'ti face o mica intimpinare. Ar fi de buitu se asteptu finele articolului, si apoi se'ti respendu; dara, pentru ca singuru spui in foitia a cincea, care iti este scopulu, apoi me otariiu a'ti arata, ca prea tardiu ai venit cu asemenea idei intre romani, ca acum ei sunt formati, si ca t \acute{o} te incercarile Dtale sunt fara de locu.

Asia, stimabilulu meu colegu, mai nainte de t \acute{o} te iti voi spune, ca nu sunt crescutu nici in Ardealu, dara nici la Harcovu; n'am \acute{a} u avutu on \acute{o} rea de a studi \acute{e} subtu vreanu Ardeleanu, nici subtu vreanu italianu: vreu se dicu, ca intimpinarea ce'ti voi face, nu provine nici din clica, nici din idee

*) E profesoru de istoria si statistica la sc \acute{o} la reala centrala si bibliotecariu sc \acute{o} leloru in Iasi; are in fruntea brosiureloru mici, de cate 6—8 foitie, ca reproducerea este oprita. F \acute{o} rte bine, cace Dien, nu merita a fi cetita nici dupa euprinsu, cu atatu mai pucinu in sa dupa stilulu celu dest \acute{r} amat \acute{u} si neregulatu. E destulu a sci din ea, ca vrea a dovedi, cumca romanii ar fi din Daci si ca numai ardelenii ar fi scornitu originea romana. R.

de a sustine opinia unei scoli órecare, ci nu-mai din simtirea de romanu.

Vrei se ne demonstrezi prin citatiunile din cativa autori greco-latini, ca Dacii n'au peritu; insa argumentele Dtale sunt fórte slabe, pñtru ca nu areti nici unu pasagiu din acei autori prin care se se lamurésca, ca Dacii n'au peritu, ci toti dicu ca Dacia a fostu cucerita de Traianu si impoporata cu romani; si, in neputintia de a areta mai multu, prin o frasa póte reu interpretata, vrei se areti ca Dacia au fostu colonisata cu adunaturi din tóte provinciile. Eu, se'ti spunu dreptu, pe autorii vechi, in privintia Daciei, fórte pucinu contezu: antaiu, ca nu au eunoscutu bine acestu pamentu, alu doilea, ca nu sunt inca bine esplicati, adica: pñtru ca limba, nefiindu aceeași la toti, unii au espresiuni proprie ale loru, si acele espresiuni se traducu mai multu pe gici, si asia mai fiecare isi are limba sa, si asemenea fiecare din noi ii interpretéza aprópe de diferitu.

Cu tóte acestea, se admitu, ca cei vechi sunt fórte bine intielesi de Dta; insa, din cati reporti, nici unulu nu arata apriatu ca Dacii au peritu sau nu, decatu numai ca Dacia s'a cuceritu de romani dupa o calcare de pace din partea Daciloru, si dupa unu resbelu cruntu. Apoi noi seimu ca resbelele in vechime, si mai cu séma cele purtate de romani, care aveau de scopu de a romanisa locurile cuprinse de densii, acele resbele, dicu, se faceau cu mare esterminare: asia a urmatu si cu Galia si cu Iveria; dara mai alesu dupa o tradare ca a Daciloru?! Si in fine, acei autori mai aretu, ca Dacia s'a colonisatu cu colonii romane, care, vorbeau latinesce: acestea ne spunu citatiunile Dtale si toti autorii vechi.

Cu tóte ca dovezi n'ai, ca Dacii n'au peritu, me unescu insa cu ideea, ca Dacii n'au pututu peri cu totulu, si iti voiu demonstra, ca ei s'au contopitu in romani, insa, amabile colegu, nu potu mistui ideea, ca nationalitatea nóstra s'au formatu din mai multe elemente, din care nici unulu nu este predominantu; la acésta mai cu séma vreu se'ti aretu ca tare te retacesci.

La orce nationalitate, formata ca a nóstra, debue, ca elementulu colonisatoru se prepondereze chiaru cu dauna indigeniloru. Sa luamu exemple noue, pe America: unde mai sunt vechii indiani?

Unde mai sunt peruvianii cu renumitii loru imperatori Inka? Astadi toti sunt americani, adica o compositiune de spanioli, de anglesi, de francesi, de portugiesi etc., cu predominirea coloniiloru si cu nimicirea indigeniloru; de se mai afla eschimosi, patagoni, aracuanii, acésta provine din aceea, ca colonii nu vroiescu a strabate prin ghiatiurile si intinsele paduri ale acestoru poporimi. Peste 10 ani, de nu acum, vei intreba unde sunt Algerianii? caci pe toti ii vei audi numinduse francesi. Nu mai de parte patria Dtale, scumpa nóstra Besarabia, d'abia sunt 48 de ani de candu se afla subtu Rusia, si mai ca nu da semne de provintia romane; Dta chiaru, déca scii astadi romanesc, acésta o datoresci póte unui parinte care a tienutu atata de multu la Moldavia: elu insusi a scrisu numai in rusesc.

Imi vei obiecta póte ca si pe alte popóre au cuceritu romanii, de ce nu le au romanisatu? Iti voiu raspunde, ca pe acelea le au cuceritu, dara nu le au colonisatu. Si apoi earasi imi vei replica ca si alte popóre au colonisatu locuri: de ce nu tóte au prefacutu pe locuitorii tieriloru colonisate in natiunea cuceritóre? Aici eara iti voiu raspunde: nu tóte popórele suntu facute pñtru colonisare; asia de exemplu, anglesii au debutu se afe prea desiarta America de nordu ca sa o póta angliza, candu francesii, déca nu acuma, dara peste 20 de ani celu multu voru prefaca Algeria in curatu departamentu francesu; anglesii multu timpu voru sta in India, si totu nu voru prefaca pe indiani, candu francesii, intr'unu secolu celu multu, cu o buna colonia, se iutielege, (precum au fostu a nóstra), sunt in stare a prefaca pe chinesi chiaru; apoi mai pune departarea, localitatea, si prin urmare interesulu: caci altu interesu au avutu romanii a avea colonie la Dunare, si altulu ar fi avutu de a colonisa Palestina etc., si prin urmare, putemu dice in genere ca: natiunea cuceritóre colonisatóre predomnesce, si in ea se contopesce elementulu indigenu.

Chiaru de imi vei afla unu autoru care se dica ca romanii n'au prinsu radacina in Dacia, eu voiu cuteza a dice, ca minte acelu autoru. Si cum se credu pe unu asemene blastematoru, candu capulu, fruntea, ochii, genele, sprincenele, pleoapele, nasulu, narile, gura, limba, ginginile, dintii, gítulu,

peptulu, inima, vintrele, piciórele, manile, degetele, unghiile etc., imi spunu ca sunt romanu. Cum se credu pe unu asemenea impostoru, candu Dumnedieu, cerulu, stelele, luna, sórele, ploaia, neaoa, furtuna, tunetulu, casa, caminulu, masa, cutitul, furculitia, feréstra, curtea, tiarina, graulu, ovesulu, orzulu etc., imi strigu in gura mare ca suntu romanu. Cum se credu pe unu asemenea platitu de strainu ca se ne intunece nationalitatea, candu calulu, boulu, vaca, iepurile, porculu, lupulu, leulu, vulpeà, gáina, cocosiulu, asinulu etc., aretu indetulu ca sunt numai romanu? Limba ce o vorbim m'a facutu, stimabilulu meu colegu, se facu pucinu casu de autorii ce citezi; chiaru de s'ar afla vre unulu, precum ziseiu, care se nege romanismulu nostru, nu se pôte crede ca sa fie esactu, candu noi ceremu paine si apa romanesce, si candu zi cemtu tata si mama asemenea.

Asia dara, limba care o vorbesce poporulu romanu aréta multu mai tare decatu toti scriitorii vechi si noi, ca elementulu romanu a predomnitu asia, incatu nici urma nu exista despre celalaltu elementu; limba dara este busola dupa care ne putemu lua si dupa care damu preste romanismu, orice autoru care va veni si va dice ca Dacia nu s'au contopitu, si ca romanii n'au predomnitu la formarea nationalitatii romane, acelu autoru este unu impostoru; eara Dta care ne dici ca: pentru popóre, ca si pentru inasi sunt timpuri de nebuneara, adica, cu alte cuvinte, ca suntemu nebuni de a ne crede descendintii romaniloru, si frati cu italianii, francesii, spaniolii, cutezu a dice, ca in acele momente, candu scrieai acele renduri, erai intr'o positiune putienu mintiósá. Ideea romanismului, ce dici ca s'a pogoritu ca unu vertegiu de inderetnicie din Ardealu cu persónele lui Klainu, Maioru, Laurianu, Papiu, acea idea exista multu mai demultu timpu de catu aceste persóne, tocmai dela colonisarea Daciei cu romanii, si mai lesne credu ca in acele momente, candu scrieai acestu articolu, singuru erai intr'unu vertesiu care te ducea prea spre nordu.

Studiéza bine limba si moravurile poporului romanu, nu prin politici, ci pe la tíera, prin sate, si vei vedé ca romanulu vorbesce cu cuvinte latine, cu fórte putiene exceptiuni, si are cele mai multe datini romane. Imi vei dice, ca acele putiene

exceptiuni cine ni le au adusu? Iti voiu raspunde, ca acele putiene exceptiuni ni le au lasatu nenumeratele incalcari de barbari ce necontenitu s'au strecuratu pe la noi pene pe la anulu 1200, alu doilea vecinatatea bulgariloru, si chiaru aliantia si formarea imperiului bulgaro-romanu, desi formatu dincolo de Dunare; si in fine celu ma' mare nemolu de cuvinte slavone s'au intr'odusu in limba nóstra dupa schisma religiósá. Doveditu este ca mai înainte de acésta epoca noi scrieamu cu litere latine, asemenea si cartile erau tiparite cu litere latine, si prin urmare intr'o limba curatu romana; atunci patriarsii de Constantinopole, ca se ne impiedece de a ne lipi de Papa, tramisera in Tierile Romane propagandisti slavi (ca unii ce erau mai aproape), ca se ne tie de densii; acesti slavi, ca se ne departeie si mai multu de romanulu Papa, induplecara pe poporulu romanu a'si arde cartile bisericesci si a lasa a se introduce altele slavóne; in urma romanii se desteptara si reintrodusera earasi limba loru in bisericá; inasa facura nesocotintia, depusera sa se traduca chiaru acele carti slavóne; traducatorii acestia introdusera o multime de cuvinte slavóne, pôte cu intentie, pôte din necunoscintia limbei, precum facu astadi multi traducatori din limba francesá, care, necunoscundu cum se numesce unu cuventu in romanesce, ilu punu cum ilu gasescu in testulu francesu; apoi limba slavona esi la moda ca cea gréca in timpul fanariotiloru, si cea francesá astadi se introduse la curte, prin cancelarii, si asia ne implu biata limba cu vladica, cazanii, pisanii, zapise, staritii, pomelnicu, osfestanii blagoslovenii, blagorodnii, pravoslavnicu, utrenie, vecernie, pavecernitia, pololosnitia, norodu, podóba, slava, si cate alte bazaconii. Numai invasiunea dela 1828 cu vestitul regulementu cate cuvinte blagoslovite nu ne a introdusu?! Bunii nostri vecini intielesesera fórte bine ca numai prin limba se formédia si se desvolta o nationalitate, numai prin limba se infratiescu popórele, si earasi prin stricarea limbei si prin imponcisiarea istoriei se intuneca si se perde o nationalitate.

Si cu tóte acestea, cu tóte invasiunile, cu tóte impunerile, poporulu romanu a lepadatu barbarismele si si-a conservatu limba, si fii siguru ca'si va curati-o si mai bine, dandu pe bete, cum dice D. Eliade, tóte cuvintele straine introduse in

romana noastră limba, unele prin impunere, altele de nevoie, etc.

In fine, toate citatiunile Dtale nu ne aratu ca elementulu romanu nu a predominitu, ci din contra eu iti vedescu, ca limba cu care iti comunicu aceste idei, este romana: tota incercarea Dtale de a nega romanismulu nostru este desiarta, si fii siguru, ca vomu face cu Dta cum amu facutu cu barbarismele furisiete in frumoasa noastră limba. Limba dara si moravurile aratu indestulu ca la noi este curatu sange romanu, si toti autorii (cu toate ca te defiezu de a afla vre unulu, de nu slaveanu) care voru sustiené din contra, sunt nisce mincinosi, candu eu vorbescu curatu romanesce, eara nu slavinesce, dacesce, etc.

(Va urma.)

Fondulu Gazetei Transilvaniei.

Prin D. Petri profesorul de pedagogia in Naseudu primiramu o alta consemnatiune, care cu atata are mai mare insemnatate, cu catu Domnii de pe acolo au a se lupta cu mai multe lipse de catu multi altii. Tocma pentru acesta se remana de esemplu pentru spiritul de jertfire:

	A sub- scrisu.	A sol- vitu.
	fr.	fr.
DD. Iosefu Grindeanu adjunctu	10	10
Georgiu Popu supratenentu	10	10
Basilii Petri invetiatoriu	5	5
Napoiianu, ceremoniaru din Gerla	5	5
Huza, teologu absolutu din Gerla	5	5
Popescu, profesoriu din Blasiu	5	5
Ioane Muresianu notariu din Telciu	5	5
Basilii Nasca invetiatoriu	5	—
Ipate Moldovanu cancelistu	5	—
Unu anonimu actuariu	5	5
Ioanu Anutia, notariu in Naseuda	5	5
Cosma Anca, invetiatoriu	5	—
Petru Tancan locotenentu	5	5
Tomoiaga, parocu in Marmatianu	5	5
Ioanu Lazaru, parocu	5	5
I. Martianu, notariu	5	5
Ordace, proprietariu	2	2

	fr.	fr.
Gregoriu Popu, parocu	2	2
Halitia, notariu	2	2
Festila, notariu	2	2
Germanu, cancelistu	1	1
Busitia, invetiatoriu	1	1
Rotariu, „	1	1
Gramia „	1	1
Jonascu „	1	1
Santgeorgeanu, parocu	1	1
Domide, notariu	1	1
Domide, candidatu de invetiatoriu	1	1
Cotulu, „ „ „	1	1

Soma in val. aust. . 107

Cu cei publicati in Nr. trecutu 399+92=491, ad. patru sute noué dîeci si unu fr. m. a.

Din Pesta cu data 7. Octob. ne cumineca D. Parteniu Cosma si I. M—nu, ca si acolo s'a deschisu o subscriptiune pentru „Fondulu Gazetei“, cu atatu succesu, incatu numai patru persoane au impiegatu sum'a de 160 fiorini m. a. Anume avemu a marturisi, ca simtiemintele nationale ale ilustrei noastre familie de Mocioni insuflati spiritulu de a anima generositatea de jertfire pentru binele comunu nationalu foarte multu.

Ilustrea Dómna Ecaterina de Mocioni initiã subscrierea acesta cu 100 fr. m. a.; Alessandru de Mocioni cu 20 fr., Eugeniu de Mocioni cu alti 20 fr. si D. Lázár Baldi cu 20 florini.

Totu asemenea documentã simtiulu seu nationalu in adeveru respectabilu intru toate si D. Maria Secareanu nascuta Nica, fosta presiedinte a Renniunei Fem. R. in Brasiovu, care de si e veduva totusi nu potú a nu'si imbié si denariulu veduvei 10 fr. mon. a. spre acestu scopu, care in resultatulu seu, dice, ca cuprinde mari folóse si influintiéza nutirea spiritulu spre consolidarea vietii nationale si castigarea stimei ei. —

Déca natiunea romana din secretele prevedintiei 'si vede si virtutile sessulu frumosu inaltian-duse si tendienduse cu ramii ajutatori si impinte-natori spre a adauge flori mirosoare. la buchetulu gloriei strabune, alu carui mirosu fermecatoriu ne imple arteriele de dorulu inaltiarei la virtute si fer-ricire; déca si astadi avemu a venera in midilo-culu nostru matróna romana, ca o Veturia antica si ca o mama a lui Stefanu Marele, care ambe se au lapedatu chiaru si de imbraciosiarea filoru sei,

candu cea d'antaiu vediú pe fiulu ei Coriolanu ca trecuse, ca cum trecura si renegatii nostri, in castrele inamiciloru Romei, a le Volsciloru, ea la renegatu, pene candu acesta nu se lapedà de amenintiarea penatiloru natiunei sale, si pene candu Stefanu mustratu de maicasa nu aduse finicu de victoria asupra inamiciloru natiunei sale; déca matróna romane in fruntea fiiloru sei se punu de es-simplu de jertfire pentru onórea si luminarea natiunei sale: apoi, viiu e Domnulu! si din fontan'a victiei lui cea nesecata ne va isvori fora indoiéla si nóne atata viétiá, catu se cere la restaurarea unei fericiri comune prin inaltierea mai repede pe calea culturii, a civilitatii si a stimei nationale; fiindca fapte de acestea din partea celoru mai avuti, adause la incordarile celoru ce viédiá numai pentru publicu, întieleginti'a si averea, sunt doi factori de ajunsu spre a puté deveni destoinici a invinge tóte greutatile, ce ni se lungescu in calea prosperitatii egale cu celelalte popóre colocuitoare, — si a face, ca se amutiésca toti cati se indoiescu de nobletii'a caracterului si de destoinici'a romanului de a aspira la fapte glorióse si inaintátore de fericirea statului comunu.

„Vis unita valet!

Puterea intrunita tóte le face.

Red.

MEDITATIE.

Паргъзечи де секолѣ грекѣ не дин 'наинте,
Шѣ ѳиештекаре дши рекѣмъ 'н минте
Имперѣи, попóре, каре нѣмаѣ сѣнт,
Каре ѳемѣ зѣтате дн негрѣлѣ морѣмѣнтѣ;
Саѣ каре хѣсарѣ нѣмаѣ алѣ лорѣ нѣме
Дин сромотѣлѣ mare че ѳѣкѣрѣ 'н лѣме!

Џнде есте Рóма, ѣнде е Аѣна?
Џнде е Палмира, ѣнде Картаѣена?
Џнде есте Тирѣлѣ, ѣнде е Сидонѣлѣ?
Џнде Еѣватана, ѣнде Бавилонѣлѣ?

Џнде есте Чесарѣ ми Наполеонѣ?
Џнде есте Брѣтѣсѣ, ѣнде е Катонѣ?

Џнде е Платоне, ѣнде е Сократѣ?

Џнде Епаминонда, ѣнде Инократѣ?

Џнѣ ѳзмѣ, саѣ о змѣрѣ, знѣ нѣме, знѣ нѣорѣ,
Џнѣ нѣмнѣ де чепѣшѣ, висѣ амѣѳиторѣ!
Дар, че! знѣ висѣ есте вѣетѣлѣ мѣрѣиторѣ?
Џнѣ нѣме рѣмѣне дин орѣче попорѣ?

„Омѣлѣ е ка сарѣа, ши зѣлеле дѣи
„Рóза диминейѣи, ѳлоареа кѣмпѣлѣи.“ *)

Тотѣ се стѣнѣе, нѣере, óменѣи ши попóре;
Нѣмаѣ тѣ, Вѣртѣте, ештѣ Немѣрѣиторѣ!
Нѣмаѣ ѳие Спаѳѣи ши Тимпѣлѣ се 'нкѣнѣ:
Ка ши креаторѣлѣ, тѣ, тѣ ештѣ дивѣнѣ!
Тѣ ештѣ ка лѣмина сóрелѣи ѳрѣмосѣ
Че н'о нóте штерѣе нѣорѣ 'нтѣнекосѣ:
Нѣорѣи кѣте-одатѣ сóрелѣе змѣрескѣ;
Днѣсѣ . . . вѣнтѣлѣ сѣѣлѣ, нѣорѣи се топескѣ,
Сóреле апарѣе мѣлѣтѣ маѣ радиосѣ
Ла апѣкѣлѣ зѣлеѣ, сенѣнѣ, рѣвиносѣ.

1850. —

K. D. A.

Leta mare, 12. Sept. 1860.

RECTIFICARE.

In Nr. 34 al Fóiei cetiramu o statistica despre romanii din cerculu Dioszeg; in acelu articolu se dice, cumca in cerculu acesta mai multi romani sunt in Dioszeg si in Erkenéz; — dreptu ca in Kenéz siedu romani; insa satulu e micu, ear in Dioszeg sunt mai multi calvini si rom. catolici de sange strainu si romani putieni. Sunt insa alte sate in cerculu acesta unde sunt romani cu numeru mai mare, precum Leta mare cu 1600 de suflete, in Pocéiu lunga Dobricinu 1500 scl. si ce e minu-natu, e unu satu Vasad unde locuitorii toti su romani, si aice in vatr'a unguriloru nu sciú dintre ei neci 5 insi a vorbi unguresce; asia de bine si au pastratu nationalitatea.

I. V.

*) Davidž.